

Redovisning av livsinkomstprofiler

Svar på regeringsuppdrag om livsinkomster och kompensationsgrader

PENSIONS
MYNDIGHETEN

Innehåll

1.	Inledning	1
2.	Beskrivning av uppdraget.....	1
3.	Data för våra beräkningar	2
4.	Urval, gruppindelningar och metod	4
4.1.	Livsinkomstprofiler	4
4.2.	Kompensationsgrader.....	5
5.	Resultat	7
5.1.	Antal personer i livsinkomstprofilerna	7
5.2.	Livsinkomstprofiler	8
5.3.	Kompensationsgrader.....	10
5.3.1.	Beräknad kompensationsgrad.....	10
5.3.2.	Faktiska kompensationsgrader.....	11
6.	Avslutande kommentar.....	15
	Bilaga 1. Antal individer i respektive gruppindelning	17

Sammanfattning

Rapporten utgör Pensionsmyndighetens svar på 2020 års regeringsuppdrag om att ta fram livsinkomstprofiler för olika inkomstgrupper.

Rapporten redovisar beräknade livsinkomster, det vill säga årsinkomster under arbetslivet, för de grupper av individer som fyllde 65 år under 2018 och beräknade kompensationsgrader, det vill säga pension i förhållande till slutlön, för de grupper av individer som fyllde 65 år under perioden 2014 till 2018 (födda 1949–1953).

Beräkningar av kompensationsgrader har genomförts med hjälp av Pensionsmyndighetens Typfallsmodell. Faktiska kompensationsgrader för den allmänna pensionen har även beräknats utifrån uppgifter om utbetald pension. Faktiska kompensationsgrader för den totala pensionen, inklusive tjänstepensionen, har beräknats för de år Pensionsmyndigheten har tillgång till data över tjänstepensioner. I bifogat exceldokument *Livsinkomstprofiler* återfinns beräknade livsinkomstprofiler för de individer som fyllde 65 år under perioden 2014–2018 samt en sammanställning över faktiska och beräknade kompensationsgrader.

Regeringsuppdraget är årligt återkommande och i likhet med Pensionsmyndighetens svar tidigare år visar rapporten att många pensionärer får en högre kompensationsgrad än vad Pensionsmyndighetens så kallade standardtypfall får. Kompensationsgraden för den allmänna pensionen beräknas till ungefär 50 procent med standardtypfallet för någon född 1949–1953. Liknande resultat kan också ses i Min Pensions rapporter från 2015 och 2018. De faktiska utbetalningar som gjorts under perioden 2014 till 2018 visar dock, i likhet med tidigare års rapporter, att grupperna med medelinkomst snarare får mellan 54 och 59 procent av lönen åren innan pensionsinträdet i allmän pension. Skillnaderna kan till stor del förklaras av att många minskar sin inkomst, frivilligt eller ofrivilligt, redan några år innan de går i pension till exempel genom deltidsarbete, arbetslöshet eller sjukdom. I beräkningar för standardtypfallets kompensationsgrad antas istället att lönen varje år ökar i takt med den allmänna löneutvecklingen, vilket leder till en lägre kompensationsgrad.

Den faktiska kompensationsgraden, inklusive tjänstepensionen, uppgick till mellan 72 och 81 procent under 2014 och mellan 79 och 85 procent 2018. Det kan jämföras med den skattade kompensationsgraden med Typfallmodellen som för samma period var mellan 67 och 84 procent för grupperna som gick i pension 2018 eller standardtypfallets som beräknas till drygt 60 procent. Även här kan skillnaderna förklaras av att många individer minskar sin inkomst åren innan pensionsinträdet. En annan och viktigare förklaring är att många väljer ett temporärt uttag istället för ett livsvarigt uttag av sin tjänstepension. Ett temporärt uttag leder till att minskningen i inkomst vid övergången från förvärvsarbete till pension blir betydligt mindre. Temporära uttag innebär dock betydligt lägre inkomster under de senare åren som pensionär, när tjänstepensionen upphört, och medför en kortvarig hög kompensationsgrad. Den höga inledande kompensationsgrad

som temporära uttag ger kan bidra till att pensioneringen sker tidigare än vad som skulle vara fallet utan den möjligheten.

Livsinkomsterna visar, även det i likhet med tidigare års rapporter, att kvinnor i allmänhet har en lägre årsinkomst än män, totalt sett, inom de tre redovisade inkomstgrupperna: låg inkomst, medelinkomst och hög inkomst. Inom gruppen män och kvinnor med garantipension är dock skillnaderna relativt små och dessutom inte konsistent över hela livsinkomsten.

Precis som i föregående års rapport är ytterligare en observation att skillnaderna i inkomst som finns mellan kvinnor och män under arbetslivet ökar efter pensionsinträdet, förutom i gruppen med garantipension om vi ser till faktiska utbetalningar. I gruppen med garantipension får kvinnorna tvärtom en högre kompensationsgrad än männen vilket förklaras av att de i medianfallet får en högre tjänstepension. Bland kvinnor med garantipension hade 88 procent en utbetalning från en tjänstepension medan motsvarande andel bland männen var drygt 78 procent, vilket är en förklaring till varför medianpensionen för kvinnorna är högre. Men även bland de garantipensionärer som har en tjänstepension är kvinnornas medianbelopp betydligt högre än männens. Kvinnorna med garantipension tycks således i högre utsträckning ha tjänat in till en tjänstepension än vad männen med motsvarande pension har gjort. Bland de garantipensionärer som har tjänstepension skulle kvinnornas högre pension eventuellt också kunna förklaras av tidsbestämda uttag av sina tjänstepensioner, det vill säga om kvinnorna i högre än män grad väljer tidsbestämda uttag. Någon uppgift om uttagstiden av tjänstepensionen finns dock inte tillgänglig vilket innebär att den eventuella delförklaringen lämnas obesvarad.

1. Inledning

Pensionsmyndigheten fick i regleringsbrev för 2017, 2018 och 2019 uppdraget att utveckla och redovisa livsinkomster för olika grupper av kvinnor och män som representerar den senast möjliga årskullen 65-åringar.¹ I uppdraget ingick även att redovisa en tidserie över utvecklingen av kompensationsgraderna under de senaste fem åren för grupperna 65-åringa kvinnor och män.

I regleringsbrevet för 2020² har Pensionsmyndigheten fått fortsatt uppdrag att redovisa livsinkomster för olika grupper och utvecklingen av gruppernas kompensationsgrader. Till 2018, 2019 och 2020 års uppdrag har grupperna avgränsats till att endast omfatta de individer som varit folkbokförda i Sverige både vid 64 års ålder och vid 66 års ålder. En indelning är även gjord där alla som inte hade något intjänande till pensionen vid 30 års ålder exkluderas och bildar egna inkomstgrupper. På så sätt ger livsinkomsterna och kompensationsgraderna en mer rättvisande bild både för de som haft pensionsgrundande inkomster i Sverige större delen av livet och för de som inte har haft det.

2. Beskrivning av uppdraget

Syftet med uppdraget är att i högre grad kunna uttala sig om hur kvinnors och mäns kompensationsgrad som pensionärer utvecklas. De framtagna livsinkomstprofilerna ska ge en mer realistisk och nyanserad bild av olika gruppers kompensationsgrad än den bild som Pensionsmyndighetens så kallade standardtypfall ger. Bakgrunden till det tidigare uppdraget om att ta fram livsinkomstprofiler var också att bättre kunna förklara skillnaden i kompensationsgraderna mellan den rapport som Min Pension presenterade 2015³ och det standardexempel som tas fram med Pensionsmyndighetens Typfallmodell. Min Pensions rapport bygger på uppgifter från de personer som loggat in på minPension.se medan denna rapport bygger på samtliga individer som tog ut sin pension från 65 års ålder under ett visst år.

¹ Vår referens är dnr. VER 2016:3981 och regeringens referens är dnr. S2016/07722/SF (delvis) för 2017 års uppdrag, dnr. VER 2017-252 respektive dnr. S2017/02807/SF för 2018 års uppdrag och dnr. VER 2019-161 respektive dnr. S2018/00690/SF för 2019 års uppdrag.

² Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Pensionsmyndigheten, dnr. S2019/05293/RS.

³ Min Pension (2015). *Hur stor blir pensionen? En rapport om kompensationsgrader hos användare av MinPension.se*

3. Data för uppdragets beräkningar

I likhet med tidigare års uppdrag ingår det i uppdraget att ta fram livsinkomstprofiler för den senaste gruppen av 65-åringar och att redovisa utvecklingen av kompensationsgrader för de senaste fem åren. För att kunna beräkna kompensationsgrader i enlighet med uppdraget har beräknade kompensationsgrader och livsinkomstprofiler tagits fram för de som gick i pension mellan 2014 till 2018 vid 65 års ålder. För åren 2014 samt 2017 och 2018 har även faktiska utbetalningar av tjänstepension kunnat användas för att beräkna kompensationsgrader.

Samtliga livsinkomstprofiler och kompensationsgrader som tas fram inom ramen för uppdraget baseras på individinformation om årligt intjänande till pensionssystemet under perioden 1960–2018 och hämtas från Pensionsmyndighetens datalager (Pedal). Till detta har även utbetald allmän pension och utbetald tjänstepension hämtats från samma databas. Individerna i livsinkomstprofilerna är vidare avgränsade till de som är folkbokförda i Sverige både vid 64 och 66 års ålder.⁴ I beräkningarna av livsinkomstprofiler används följande information:

- Pensionsgrundande inkomst
- Pensionsgrundande belopp för sjuk- och/eller aktivitetsersättning
- Pensionsgrundande belopp för studier
- Pensionsgrundande belopp för barnår
- Otakad pensionsgrundande inkomst från 2003 och senare.

Eventuella saknade uppgifter om inkomster (NA-värden) har ersatts med noll vilket innebär att de individer som vi saknar uppgift om för ett år antas inte ha haft någon inkomst det året.

De som invandrat (såväl utlandsfödda som svenskfödda) kan dock tidigare ha haft en inkomst som inte taxerats i Sverige och som inte kan fångas upp i de livsinkomster denna rapport ska presentera. På samma sätt kan de också ha en utländsk pension som inte fångas upp.

För att hantera problemet i någon grad, och fånga upp så rätt bild av livsinkomsterna som möjligt, är en indelning gjord där alla som inte hade något intjänande vid 30 års ålder exkluderas och bildar egna inkomstgrupper. Detta är en förenklad lösning men ger medianinkomster som mer överensstämmer med inkomsterna för den grupp vars pensioner rapporten vill följa. Kompensationsgraderna och livsinkomsterna för dessa grupper återfinns i bilagan med excelfiler men presenteras inte i rapporten.

⁴ För 66 års ålder har endast uppgift från åren 2013 till 2015 funnits tillgängligt vilket dock endast påverkat urvalet i liten grad.

Bakgrundsvariabler för individer utgörs av:

- Kön
- Födelsedatum
- Otakad pensionsgrundande inkomst vid 60 och 64 års ålder

Vid beräkning av faktisk utbetald pension används följande information:

- Allmän pension i januari månad under det år individen fyller 66 år (garantipension, tilläggspension, inkomstpension, premiepension)
- Tjänstepension per månad under det år individen fyller 65 år

Vid jämförelser och beräkning av kompensationsgrader räknas samtliga inkomster upp med konsumentprisindex till samma inkomstår.

4. Urval, gruppindelningar och metod

4.1. Livsinkomstprofiler

Livsinkomstprofilerna baseras på inkomstuppgifter för de individer som fyllde 65 år 2018 (födda 1953) och som från och med det året påbörjade sitt uttag av allmän pension för första gången. Det är enbart de individer som tog ut hel pension som ingår i urvalet för att underlätta mer rättvisande jämförelser av kompensationsgrader mellan olika inkomstgrupper och mellan olika år. Individer som tog ut partiell allmän pension ingår således inte i våra beräkningar.

Det är viktigt att komma ihåg att gruppen som tar ut sin pension från 65 års ålder till viss del skiljer sig från de som tar ut pensionen från andra åldrar. Gruppen som tar ut pension från 65 års ålder har relativt lägre pensioner och relativt högre kompensationsgrader i förhållande till de som tar ut pensionen från andra åldrar, vilket beror på att det i den gruppen finns det en betydligt högre andel personer med stort inslag av socialförsäkringsersättningar i inkomsten före pensioneringen samt att de i högre utsträckning har rätt till garantipension i någon grad.⁵

Individerna har delats in utifrån följande tre inkomstgrupper (uppdelat på totalt, kvinnor och män):

- Låg inkomst: Individer som får garantipension utbetalt vid 66 års ålder.
- Medelinkomst: Individer som vid 60 års ålder har en inkomst under det pensionsgrundande taket för den allmänna pensionen och som fram till och med 2019 inte får garantipension.⁶
- Hög inkomst: Individer som vid 60 års ålder har en pensionsgrundande inkomst motsvarande 7,5 inkomstbasbelopp och som fram till och med 2019 inte får garantipension.

Som årsinkomst för respektive grupp används medianinkomsten inom gruppen det aktuella året. Inkomstuppgiften består av den pensionsgrundande inkomsten/0,93⁷ samt eventuella pensionsgrundande

⁵ Pensionsmyndigheten (2019), Pensionsnivåer och kompensationsgrader för nyblivna pensionärer 2016.

⁶ Denna grupp är den minst homogena av de tre inkomstgrupperna eftersom det i gruppen även ingår en mindre andel individer som har haft relativt låg arbetsinkomst under hela eller stora delar av arbetslivet men som ändå inte har rätt till garantipension. Likaså ingår individer som har haft hög arbetsinkomst under tidigare arbetsår men som har haft lägre arbetsinkomster vid 60 års ålder.

⁷ Den pensionsgrundande inkomsten är den 93 procent av den faktiska inkomsten upp till intjänandetaket. Det beror på att den allmänna pensionsavgiften är 7 procent.

belopp⁸. Om den otakade pensionsgrundande inkomsten är högre än den pensionsgrundande inkomsten, eller det pensionsgrundande beloppet, under ett år används istället den otakade pensionsgrundande inkomsten som inkomstuppgift för det året, viktad så att även den speglar den faktiska inkomsten. Genom den otakade pensionsgrundande inkomsten fångas inkomster ovanför intjänandetaket upp (inkomster över 7,5 inkomstbasbelopp). Uppgifter om otakad pensionsgrundad inkomst finns dock i Pedal endast från 2003 och senare. Det innebär att de beräknade tjänstepensionerna sannolikt underskattas men det påverkar inte de faktiska tjänstepensionerna i rapporten eller den allmänna pensionen.

Precis som tidigare år är gruppen med medelinkomst inte lika homogen som de övriga två grupperna. Även om det finns en större spridning inom gruppen är spridningens påverkan endast marginell på gruppens livsinkomstprofil och kompensationsgrad eftersom de beräknas med utgångspunkt från medianen.

Grupperna jämförs med Pensionsmyndighetens standardtypfall. Typfallet antas ha börjat arbeta vid 23 års ålder med en lön som motsvarar 25 000 kronor/månad för det första året i rapporten, 2014, för att sedan räknas upp till respektive års löneläge.⁹ Historiskt antas lönen ha följt inkomstindex.

Livsinkomster har även tidigare tagits fram för de som gick i pension under åren 2014 till 2018 för att kunna beräkna gruppernas skattade kompensationsgrader i Typfallsmodellen.

4.2. Kompensationsgrader

Kompensationsgraden syftar att spegla pensionen i förhållande till den inkomst som individen, eller i denna rapport inkomstgruppen, hade innan pensionsinträdet.

Kompensationsgrader är ett trubbigt mått om man med kompensationsgraden vill veta om pensionssystemet levererar tillräckliga inkomster för pensionärer att leva på. Exempelvis ger en sänkt inkomst åren innan pensionsinträdet en betydligt högre kompensationsgrad än vad en rak lönekurva gör. På samma sätt gör en kraftig löneökning sista åren innan pensionsinträdet att kompensationsgraden blir låg, trots att pensionen de facto har ökat i kronor. Man bör därför problematisera och fundera över vilken inkomstnivå som är den mest relevanta att jämföra pensionen med, vilken inkomst som bäst speglar individers utgiftsstandard, behov och förväntning på pensionen i förhållande till tidigare inkomster.

Det kompensationsgraden visar är sänkningen, eller i vissa fall höjningen, i inkomst vid pensionsinträdet, och den månatliga ekonomiska effekten av pensioneringen. Inkomstsänkningen kan dock redan ha börjat flera år innan

⁸ Pensionsgrundande belopp räknas ihop med den pensionsgrundande inkomsten för att kunna användas i Pensionsmyndighetens typfallsmodell.

⁹ Typfallet är samma som OECD vanligen använder för sina beräkningar av pensionsutfall.

pensionsinträdet och kan då i sin tur ha berott på sjukdom, arbetslöshet eller, frivilligt eller ofrivilligt, deltidsarbete.

Den *faktiska* kompensationsgraden beräknas i rapporten enligt följande:

$$\frac{\text{utbetalad allmän pension vid 66 års ålder} + \text{utbetalad tjänstepension vid 65 (66) års ålder}}{(\text{inkomsten vid 60 års ålder} + \text{inkomsten vid 64 års ålder})/2}$$

Den *skattade* kompensationsgraden beräknas i rapporten med Pensionsmyndighetens Typfallsmodell enligt följande:

$$\frac{\text{skattad allmän pension vid 65 års ålder}^* + \text{skattad tjänstepension vid 66 års ålder}}{(\text{inkomsten vid 60 års ålder} + \text{inkomsten vid 64 års ålder})/2}$$

*inklusive sista pensionsrätten som intjänats under pensioneringsåret

Den faktiska pensionen avser faktiskt utbetalad allmän pension och tjänstepension. Den skattade allmänna pensionen och den skattade tjänstepensionen fås från Pensionsmyndighetens Typfallsmodell utifrån respektive inkomstgrupps medianinkomst per år.

Inkomsten vid 60 och 64 års ålder beräknas på samma sätt som för livsinkomsterna, enligt metodbeskrivningen i föregående delkapitel, både för den faktiska och skattade kompensationsgraden.

Samtliga inkomster räknas upp med konsumentprisindex till samma inkomstår. Som tjänstepensionsavtal i skattningen har SAF-LO använts för grupperna med låg eller medelinkomst medan ITP-2 har använts för grupperna med hög inkomst.

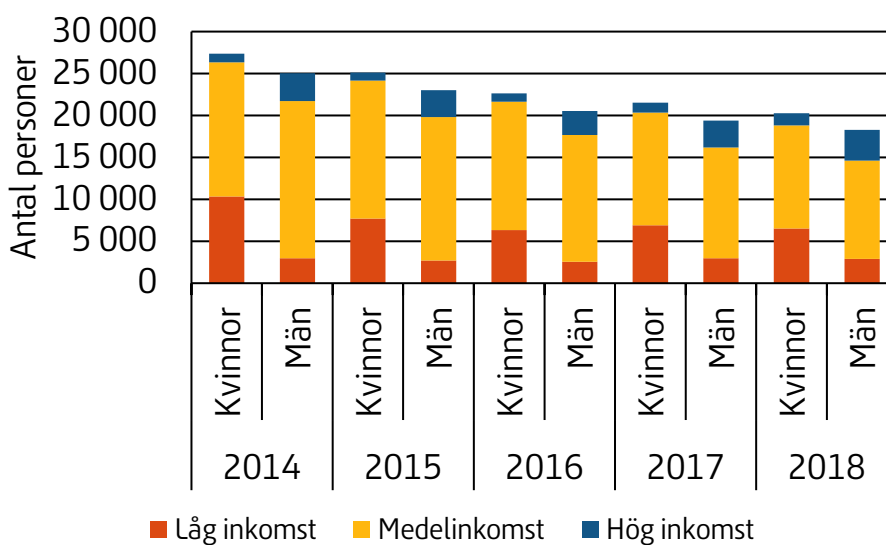
5. Resultat

5.1. Antal personer i livsinkomstprofilerna

Under 2018 tog 45 497 personer, som var folkbokförda i Sverige under 2017 och 2019, ut hel inkomstpension eller garantipension från 65 år. Av dessa hade 38 559 personer ett intjänande till pensionen vid 30 års ålder samt var folkbokförda i Sverige under 2017 och 2019. Bland de som tog ut sin pension från 65 års ålder var 20 264 kvinnor (53 procent) och 18 295 män (47 procent).

Diagram 1 nedan visar att det fortsatt är allt färre som går i pension vid 65 års ålder.¹⁰ Vidare kan det konstateras att det är allt färre kvinnor som får garantipension medan männen med garantipension inte minskar i samma omfattning. Det är dock fortsatt betydligt fler kvinnor som får garantipension än män¹¹, medan det är genomgående fler män än kvinnor i gruppen med hög inkomst¹². Gruppen med medelinkomst har tidigare bestått av två tredjedelar män men andelen har jämnats ut och sedan 2016 har gruppen näst intill lika stor andel män som kvinnor.

Figur 1 Antalet nyblivna 65-åringar med helt uttag av allmän pension

¹⁰ En ökad spridning i pensionsålder, med uttag både innan och efter 65 års ålder. Se även Pensionsmyndigheten (2019), Medelpensioneringsålder, utträdersålder m.m – Svar på regleringsbrevsuppdrag 2019.

¹¹ I gruppen med garantipension är det 69 procent kvinnor och 31 procent män.

¹² I gruppen med hög pension är det 72 procent män och 28 procent kvinnor.

5.2. Livsinkomstprofiler

I detta avsnitt presenteras de livsinkomstprofiler som tagits fram för de 65-åringar som gick i pension under 2018 (födda 1953). Livsinkomster uttryckta i 2020 års lönenivå respektive prisnivå presenteras nedan. Livsinkomstprofiler framtagna för övriga årskullar av 65-åringar återfinns i det bifogade excelarket *Livsinkomstprofiler*. Livsinkomsterna baseras på medianvärdet av den pensionsgrundande inkomsten (inklusive pensionsgrundande belopp) för respektive år inom respektive grupp. Från 2003 och framåt används även otakade pensionsgrundande inkomsten vilket fångar upp de inkomster som överstiger 8,07 inkomstbasbelopp.

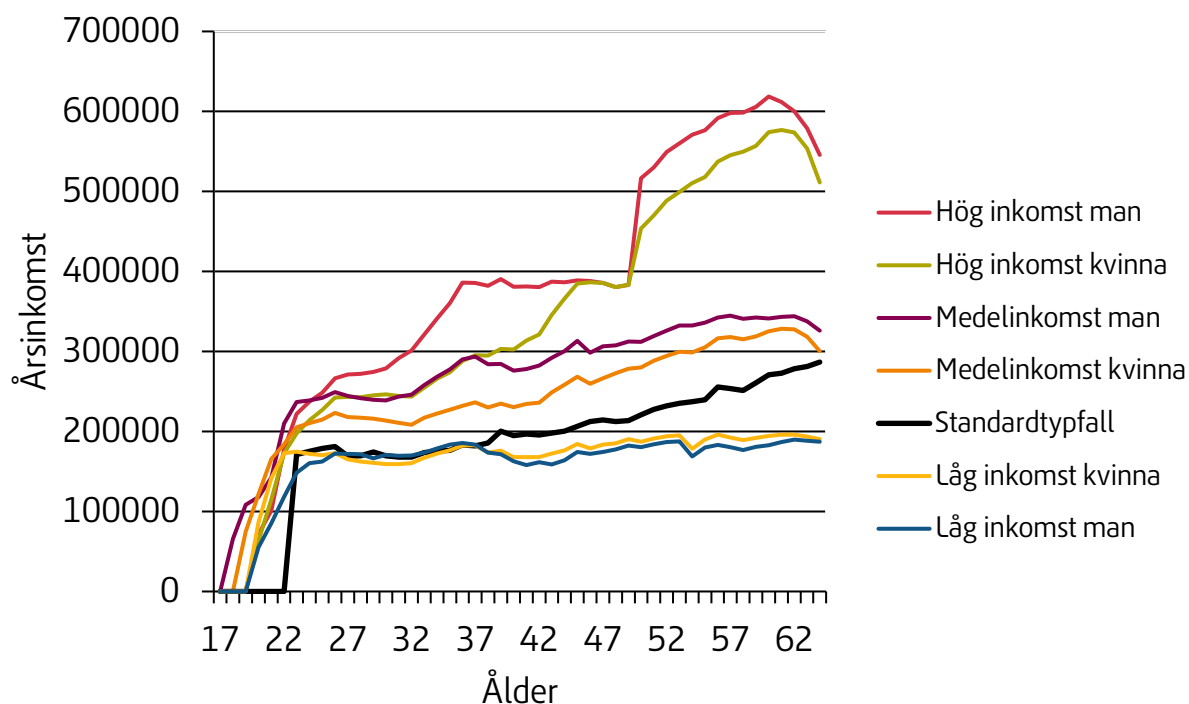
Första året med intjänande för grupperna som gick i pension 2018 är vid 20 års ålder för kvinnor och män med låg såväl som hög inkomst. Den tidigaste medianinkomsten återfinns i gruppen med medelinkomst där kvinnor har sitt första intjänande vid 19 års ålder och män vid 18 års ålder.

Som visas i diagrammen nedan har kvinnor genomgående lägre medianinkomster än män förutom i gruppen med låga inkomster där förhållandet är det motsatta i början såväl som i slutet av arbetslivet. Redan vid 25 års ålder är skillnaden i medianinkomst tydlig. Vidare kan det konstateras att ökningen av medianinkomsterna är relativt flacka för grupperna med låg och medelinkomst medan inkomsterna ökar ganska brant för de med hög inkomst fram till 60 års ålder. Otakade inkomstuppgifter finns endast tillgängligt från och med 2003 vilket innebär att uppgifter om inkomster som överstiger 7,5 inkomstbasbelopp saknas till och med 50 års ålder. Detta påverkar utseendet på grafen för de med höga inkomster vilket förklarar hoppet som ses vid 50 års ålder. I verkligheten kan antas att löneutvecklingen är någorlunda linjär även mellan 36 och 50 års ålder även för de med höga inkomster.

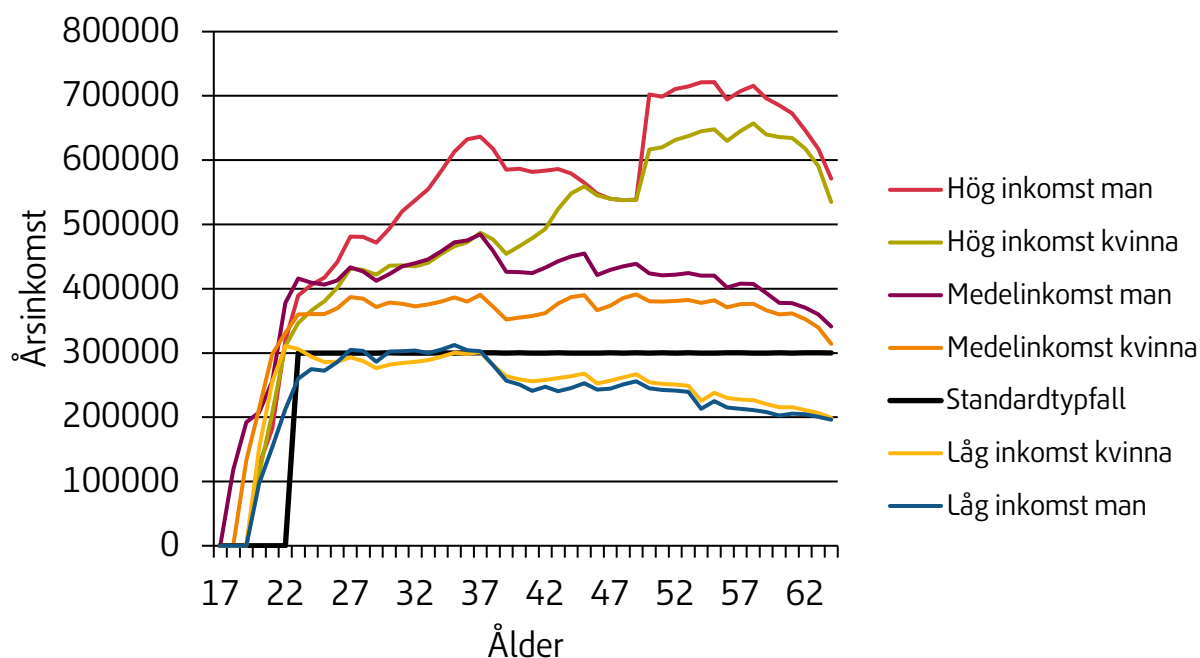
Det kan även konstateras att samtliga grupper går ner i medianinkomst åren innan pensionsinträdet men att minskningen av inkomsten är absolut störst i gruppen med hög inkomst och minst bland gruppen med låg inkomst. Vidare kan det konstateras att kvinnorna gick ner i inkomst något mer¹³ än männen i samma inkomstgrupp vilket överensstämmer även med resultatet från föregående års rapport. Om minskningen i inkomst är frivillig (självalt deltidsarbete) eller ofrivilligt (ofrivillig deltid, sjukdom, arbetslöshet) framgår inte av våra data.

¹³ I gruppen med låg inkomst gick kvinnorna ner 7,5 % och männen ner 3,2 % i inkomst mellan 60 till 64 års ålder. Motsvarande minskning inom gruppen med medelinkomst var 12,7 % för kvinnorna och 9,7 % för männen. Bland gruppen med hög inkomst var minskningen 15,9 % för kvinnorna och 16,7 % för männen.

Figur 2 Faktiska livsinkomster för 65-åringar (födda 1953) inom respektive inkomstgrupp (medianinkomster uttryckt i 2020 års prisnivå)*

Figur 3 Faktiska livsinkomster för 65-åringar (födda 1953) inom respektive inkomstgrupp (medianinkomster uttryckt i 2020 års löner)*

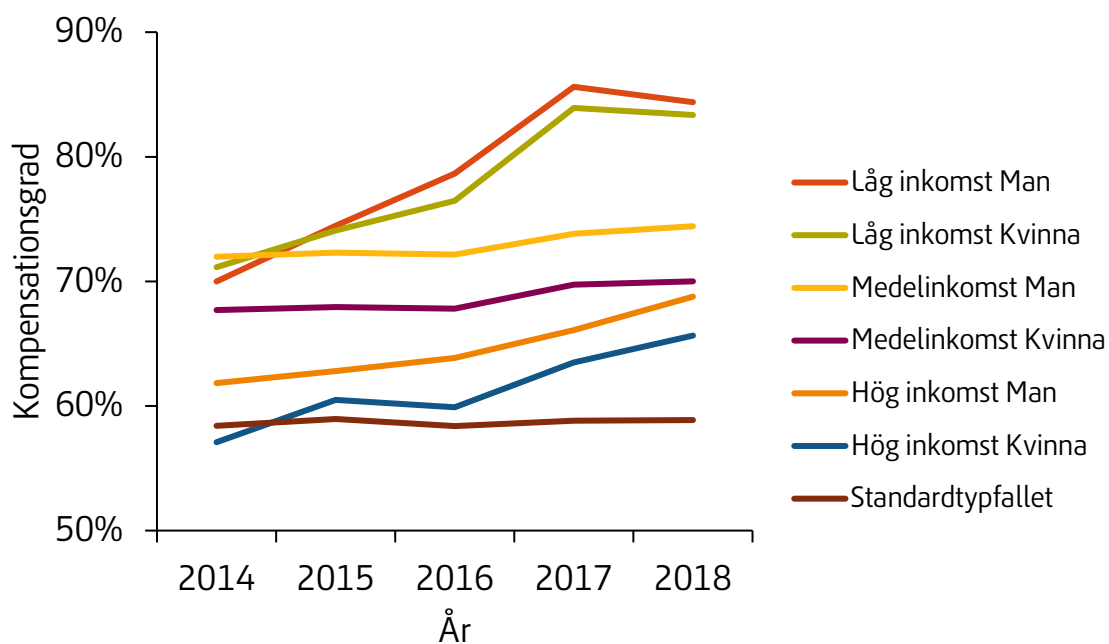
*Observera att inkomstprofilerna för gruppen med hög inkomst påverkas kraftigt av att inkomst över taket saknas före 50 års ålder.

5.3. Kompensationsgrader

5.3.1. Beräknad kompensationsgrad

Utvecklingen av de med Typfallsmodellen *beräknade* kompensationsgraderna under perioden är positiv för de med låg inkomst och svagt positiv för de med för de med medelinkomst och hög inkomst. I rapporten redovisas beräknad kompensationsgrad för den allmänna pensionen och tjänstepensionen tillsammans, men kompensationsgraden redovisas även för den allmänna pensionen och tjänstepensionen var och en för sig i tillhörande excelfil. För de faktiska kompensationsgraderna särredovisas dock den allmänna pensionen i rapporten, se avsnitt 5.3.2. Resultatet för de beräknade kompensationsgraderna liknar resultatet i föregående års rapport men kompensationsgraderna för de med låg inkomst har ökat mer mellan 2016 och 2017 än tidigare år. Ökningen av kompensationsgraderna för de med låg inkomst beror på att deras pensioner har ökat något mer än vad deras inkomster innan pensionsinträdet, mellan 60 till 64 års ålder, har ökat.

Figur 4 Beräknad kompensationsgrad för allmän och tjänstepension, 2014-2018*

*Standardtypfallets kompensationsgrad är med som en referens och baseras inte på gruppernas livsinkomster

Högst kompensationsgrad beräknas män med låg inkomst ha, motsvarande 84 procent av inkomsten innan pensionsinträdet. Lägst kompensationsgrad beräknas kvinnor med hög inkomst ha, motsvarande 66 procent av inkomsten innan pensionsinträdet.

Genomgående har män högre kompensationsgrad än kvinnor i alla tre inkomstgrupperna. För grupperna med låg inkomst handlar det om att männen går från en lägre inkomst innan pensionsinträdet än vad kvinnorna gör men inte att de får en högre pension än kvinnorna. För grupperna med medelinkomst och hög inkomst handlar det om att männen både går från högre inkomster innan pensionsinträdet än kvinnorna och får högre pension efter inträdet. Den högre kompensationsgraden verkar inte kunna förklaras av att männen minskar sin inkomst mer än kvinnorna åren innan pensionsinträdet. Som tidigare konstaterades i avsnittet om livsinkomster har kvinnorna tvärt om minskat sin inkomst mer än männen mellan 60 till 64 års ålder. Förklaringen är snarare männen högre inkomster totalt under arbetslivet och den högre pensionsbehållningen det leder till.

Beräkningarna av kompensationsgraden beaktar inte eventuellt bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd, men inte heller beaktas eventuella bidrag i inkomsten före pension. För individer med bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd kan därför kompensationsgraden vara betydligt högre om dessa förmåner skulle beaktas. Ungefär 9 procent av nyblivna pensionärer har bostadstillägg eller äldreförsörjningsstöd och ungefär 15 procent av alla pensionärer någon, eller båda, av de två förmånerna. Kompensationsgraderna avser också inkomsterna innan skatt och inte förhållandet i disponibel inkomst. Om skatterna beaktas skulle kompensationsgraden öka något för de med låg inkomst och minska något för de med hög inkomst. Påverkan på kompensationsgraden för de med medelinkomst bedömer vi skulle vara liten.

Kompensationsgraden för den allmänna pensionen för standardtypfallet har minskat från 50 procent 2014 till 49 procent 2018. När även tjänstepensionen inkluderas har dock kompensationsgraden för standardtypfallet ökat från 58 till 59 procent.

5.3.2. Faktiska kompensationsgrader

Utvecklingen av de *faktiska* kompensationsgraderna under åren 2014, 2017 och 2018 skiljer sig en del från de beräknade kompensationsgraderna som presenterades ovan. Den faktiska kompensationsgraden för tjänstepensionen har beräknats för åren 2014, baserat på tjänstepensionsdata från det 66:e levnadsåret och för 2017 och 2018 baserat på tjänstepensionsdata från det 65:e levnadsåret. Den faktiska kompensationsgraden för den allmänna pensionen har beräknats för samtliga år i perioden, 2014 till 2018.

5.3.2.1. Allmän- och tjänstepension

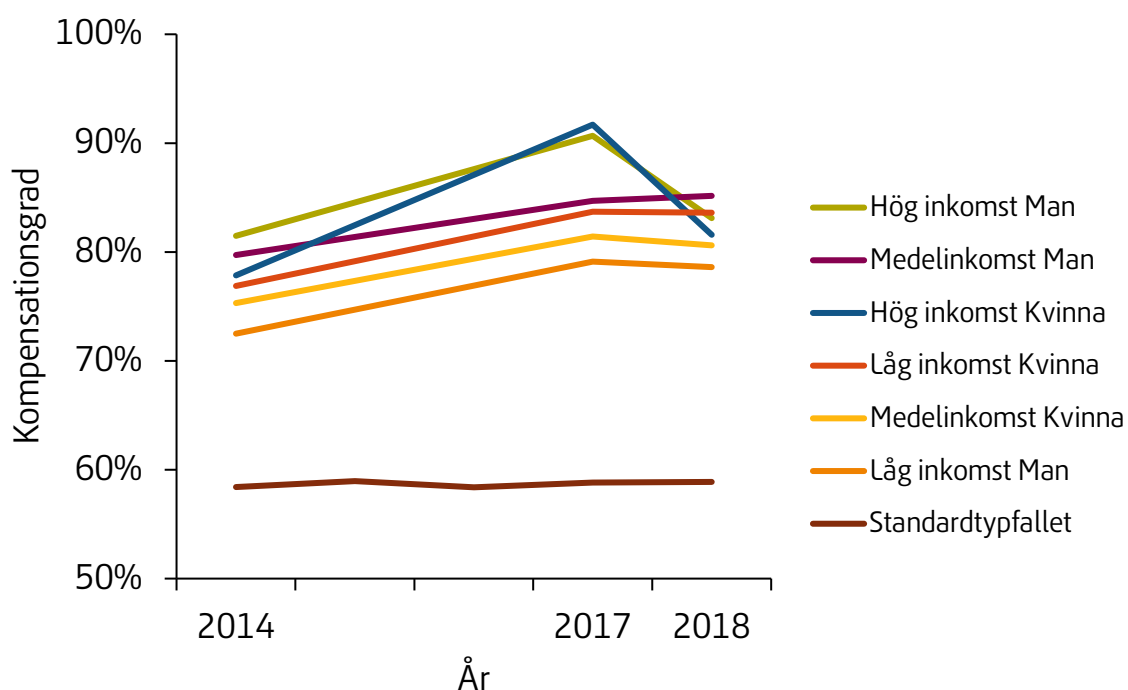
Den faktiska kompensationsgraden har för samtliga inkomstgrupper ökat under perioden. I tidigare års rapport, som visade utvecklingen under 2013 till 2017, användes otakad pensionsgrundande inkomst som inkomststoppgift innan pensionsinträdet. För de med höga inkomster ger detta dock en lägre inkomststoppgift än vad de faktiskt har i förvärvsinkomst. I denna års rapport har därför den otakade pensionsgrundande inkomsten justerats för att överensstämma med den taxerade inkomsten, i likhet med hur inkomster under taket hanteras i rapporten. Det medför att grupperna med hög inkomst har fått högre inkomster innan pensionsinträdet och således lägre

kompensationsgrad jämfört med 2019 års rapport. Pensionerna har dock inte minskat och skillnaden i grafen nedan ska snarare ses som att kompensationsgraden för de med hög inkomst överskattades i rapporten från 2019.

Den faktiska kompensationsgraden är genomgående, för alla år och grupper, högre än den beräknade kompensationsgraden.

Jämfört med de beräknade kompensationsgraderna har männen med låg inkomst något lägre kompensationsgrad än vad Typfallsmodellen skattar medan kvinnorna har nästintill samma kompensation. Vidare har övriga grupper högre faktiska kompensationsgrader än vad Typfallsmodellen skattar och störst skillnad återfinns bland gruppen med hög inkomst.

Figur 5 Faktisk kompensationsgrad för allmän- och tjänstepension, 2014, 2017 och 2018*

*Standardtypfallets kompensationsgrad är med som en referens och baseras inte på gruppernas livsinkomster och faktiska pensioner.

Högst kompensationsgrad bland de 65-åringar som gick i pension under 2018 har män med medelinkomst, drygt 85 procent, men samtliga inkomstgrupper har en kompensationsgrad över 78 procent. Lägst faktisk kompensationsgrad har män med låg inkomst, 78,6 procent. I gruppen med medelinkomster har kvinnor genomgående lägre kompensationsgrad än männen för samtliga år medan det motsatta förhållandet kan ses i gruppen med låga inkomster. I gruppen med hög inkomst hade männen högre kompensationsgrad än kvinnorna under 2014 och 2018 medan det omvända förhållandet finns bland de som gick i pension under 2017.

Det som huvudsakligen förklarar skillnaderna i kompensationsgraderna (när man ser till den totala pensionen) är skillnaderna mellan beräknad och faktiskt utbetald tjänstepension. En stor orsak till skillnaderna kan antas vara temporära uttag. I den beräknade kompensationsgraden antas inkomstgrupperna ta ut tjänstepensionen livslångt. Många studier har dock visat att andelen pensionärer med temporära utbetalningar på fem eller tio år ökar vilket ökar den faktiska kompensationsgraden som kan observeras vid 65 och 66 års ålder.¹⁴ Som tidigare års rapporter påtalat är det sannolikt att kompensationsgraden och den totala pensionen varit lägre om vi sett till pensionen vid 70 eller 75 års ålder istället för det 66:e levnadsåret. Andra förklaringar till skillnaderna är bland annat att beräkningarna i Typfallmodellen utgår från den avtalade tjänstepensionen inom ITP-2 och SAF-LO medan individer med framförallt medelinkomst och hög inkomst kan ha haft andra lokala avsättningar och utnyttjat lönevaxling. Beräkningar utifrån medianinkomster underskattar också den förmånsbestämda pensionen givet att de med förmånsbestämd pension inte går ner i löneinkomst lika mycket som övriga inför pensionsinträdet eller om den förmånsbestämda pensionen har en lönesänkingsförmånsschablon som Typfallmodellen inte tar hänsyn till.

5.3.2.2. Allmän pension

Skillnaderna mellan beräknad och faktisk utbetald allmän pension kan förklaras av att den beräknade pensionen utgår från ett pensionsintjänande utifrån gruppens medianinkomster medan den faktiska pensionen beskriver gruppens faktiska medianpension. På grund av spridningen i inkomster kan den faktiska pensionen bli såväl något högre som något lägre än vad medianinkomsterna visar.

Om vi endast ser till utvecklingen av kompensationsgraden för den allmänna pensionen kan det konstateras att den i princip stått still för grupperna med medelinkomst medan den ökat något för de övriga grupperna under perioden. Denna bild överensstämmer även med förra årets rapport liksom rapporten året innan dess.

Den låga kompensationsgraden för den allmänna pensionen för höginkomsttagare förklaras huvudsakligen av att de har stor del av sina inkomster ovanför intjänandetaket i systemet. Att höginkomsttagare har en brantare löneutveckling än övriga grupper kan också bidra till en lägre kompensationsgrad. Ju högre slutinkomsten är i förhållande till livsinkomsten desto lägre blir kompensationsgraden i ett system som bygger

¹⁴ <https://www.di.se/pressreleaser/2014/4/23/darfor-tar-sparare-ut-tjanstepension-pa-korttid/> 2020-04-06

<https://www.privataaffarer.se/amf-varnar-for-pensionstrenden-kan-fa-langtgaende-konsekvenser/> 2019-04-06

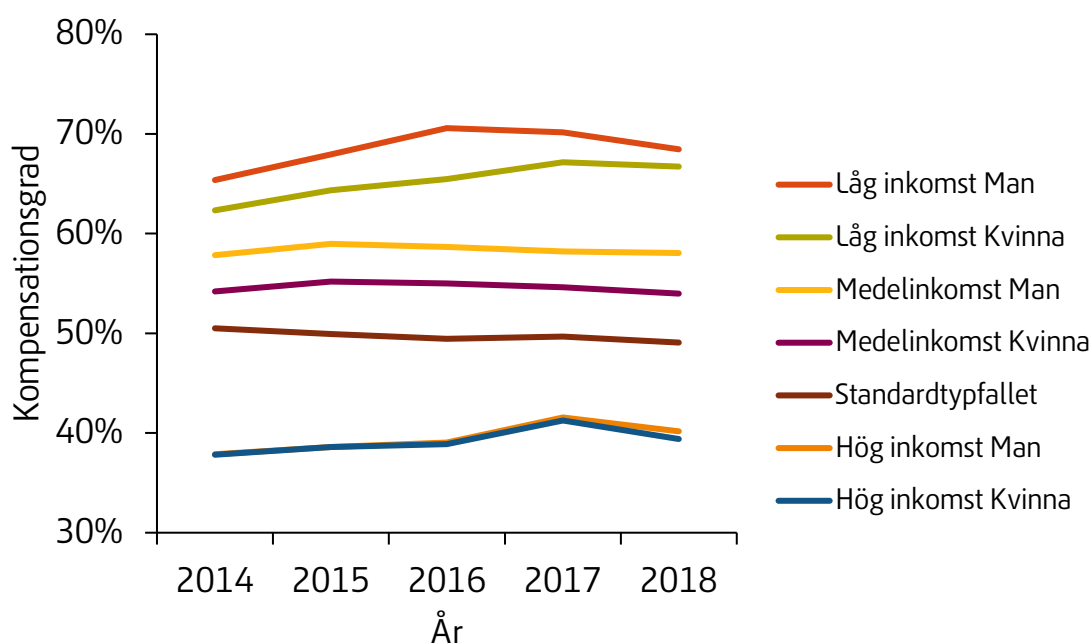
Inspektionen för socialförsäkringen 2015:15 Att välja uttagstid av tjänstepension

Hagen, Johannes (2017). Utbetalningstider i tjänstepensionssystemet, SNS Förslag 2017.

på livsinkomsten. Denna effekt modereras dock av att höginkomsttagarna mer kraftigt än övriga minskar sina inkomster före pensionsuttaget.

Tidigare års rapporter har visat att kompensationsgraden för den allmänna pensionen minskade något under 2013 och 2014 för att sedan återhämtat sig under 2015, 2016 och 2017. Det beror till stor del på att balanseringen i inkomstpensionssystemet först varit negativ, därefter har den stegvis återställt pensionernas nivå, fullt ut skedde det dock först 2018. Skillnaderna mellan åren är dock förhållandevis små. För gruppen män med låg inkomst har den som lägst varit 65 procent för att sedan gå upp till 70 procent. För gruppen kvinnor med medelinkomst har kompensationsgraderna varierat mellan 54 och 55 procent.

Figur 6 Utveckling av faktisk kompensationsgrad för allmän pension, 2014-2018*

*Standardtypfallets kompensationsgrad är med som en referens och baseras inte på gruppernas livsinkomster och faktiska pensioner.

Kompensationsgraden för den allmänna pensionen för standardtypfallet har som tidigare nämnts minskat från 50 procent 2014 till 49 procent 2018. Att kompensationsgraden för den allmänna pensionen inte sjunkit mer trots ökad livslängd och ökade delningstal kan förklaras av att tidsperioden som presenteras är relativt kort samt att delningstalens höjning har motverkats av några år med hög avkastning på premiepensionen.

6. Avslutande kommentar

Rapporten visar att den faktiska kompensationsgraden, för allmän och tjänstepension, uppgick till mellan 79 och 85 procent under 2018 för medianpersonen inom tre olika inkomstgrupper.¹⁵ De faktiska kompensationsgraderna kan jämföras med den skattade kompensationsgraden med Typfallmodellen som för samma år var mellan 66 och 84 procent för grupperna eller standardtypfallet som visar på 60 procent kompensationsgrad för allmän och tjänstepension. Det kan också jämföras med Min Pensions rapporter från 2015 och 2018¹⁶ som även de visar på en total kompensationsgrad på runt 60 procent för 50-talisterna. En del av skillnaden kan förklaras av att många går ner i inkomst åren innan pensionstillfället, frivilligt eller ofrivilligt. Resultaten tyder även på att många tar ut sin tjänstepension temporärt istället för livslångt. Ett temporärt uttag ger en tillfälligt högre pension än den nivå som ges vid ett livsvarigt uttag, och därmed blir minskningen i inkomst vid övergången från förvärvsarbete till pensions betydligt mindre. Det temporära uttaget innebär dock betydligt lägre inkomster senare under åren som pensionär och medför en kortvarig hög kompensationsgrad. Det ökar sannolikt drivkraften och benägenheten att gå i pension. En risk finns att individer inte är fullt medvetna om den inkomstminskning som kommer ske när den temporära utbetalningen av tjänstepensionen upphör, eller underskattar behovet av inkomst under de senare åren av pensionstiden.

I motsats till skattningar i Typfallsmodellen visar de faktiska utbetalningarna att de med högst inkomster också har bland de högsta kompensationsgraderna. Även här kan skillnaderna mellan typfallsberäkningarna och verkligheten förklaras av att många individer minskar sin inkomst åren innan pensionsinträdet. En ännu viktigare förklaring är att många väljer ett temporärt uttag av sin tjänstepension. Även extra avsättningar och löneväxling kan bidra till att den faktiska tjänstepensionen är betydligt högre än vad den skattas till i Typfallsmodellen.

En annan iakttagelse från denna rapport, såväl som tidigare års rapporter, resultat är att skillnaderna i inkomst som finns mellan kvinnor och män under arbetslivet på aggregerad nivå ökar vid pensionsinträdet vilket beror på att huvuddelen av pensionerna kommer från de inkomstrelaterade delarna i den allmänna pensionen, det vill säga inkomstpensionen och premiepensionen, och inte från garantipensionen, samt att de flesta har ett intjänade under taket i den allmänna pensionen. Det gäller såväl om skattad pension och kompensationsgrad eller om faktiskt utbetald pension och

¹⁵ Resultaten från rapporten överensstämmer även med den bild som fås av rapporten Pensionsnivåer och kompensationsgrader för nytillkomna pensionärer 2016, Pensionsmyndigheten (2019).

¹⁶ Min Pension (2015), *Hur stor blir pensionen? En rapport om kompensationsgrader hos användare av MinPension.se*; Min Pension (2018), *Kompensationsgradsrapporten 2018. Hur stor blir pensionerna för 1960-talisterna?*

faktiskt kompensationsgrad studeras. Att inkomstgapet mellan män och kvinnor ökar vid pensionering har analyserats i *Jämställda pensioner* (Ds 2016:19). I departementsskrivelsen konstateras att existerande löneskillnader i kombination med att tjänstepensionerna ger en högre total avsättning till pension för personer med inkomster över taket bidrar till att öka inkomstgapet mellan könen.¹⁷ Departementsskrivelsen konstaterar vidare att inkomstgapet mellan könen minskar med åldern i takt med att allt fler blir berättigade till garantipension, bostadstillägg och änkepension då dessa har en inkomstutjämnande påverkan mellan könen.

Vad gäller tjänstepensionen speglar den precis som inkomstpensionen och premiepensionen de livsinkomster individerna har haft men med den skillnaden att inkomster tjänas in även över taket i den allmänna pensionen. Eftersom männen har haft högre inkomster än kvinnorna konstaterar *Jämställda pensioner* (Ds 2016:19) att tjänstepensionen förstärker gapet ytterligare, och som mest i de yngre årskullarna.

Den faktiska utbetalda tjänstepensionen som redovisas i denna rapport, liksom i tidigare års redovisningar, ger dock en något annorlunda bild för kvinnorna och männen med garantipension. De kvinnor som går i pension vid 65 års ålder och får garantipension har nämligen betydligt högre tjänstepension och kompensationsgrad än motsvarande grupp män. En förklaring till skillnaden är att fler kvinnor med garantipension överhuvudtaget har en tjänstepension. Bland kvinnor med garantipension hade 88 procent en utbetalning från en tjänstepension medan motsvarande andel bland männen var drygt 78 procent. Men även bland de garantipensionärer som har en tjänstepension är kvinnornas medianbelopp betydligt högre än männens. Kvinnorna med garantipension tycks således i högre utsträckning ha tjänat in till en tjänstepension än vad männen med motsvarande pension har gjort. En annan möjlig förklaring skulle kunna vara att kvinnorna med garantipension i högre grad än männen med garantipension väljer tidsbestämda uttag av sin tjänstepension. Någon uppgift om uttagstiden av tjänstepensionen finns dock inte tillgänglig vilket innebär att den eventuella delförklaringen lämnas obesvarad.

Inom gruppen med medelinkomst och hög inkomst har männen högre tjänstepension än kvinnorna, i enlighet med iakttagelserna i tidigare nämnd departementsskrivelse.

¹⁷ Ds 2016:19. *Jämställda pensioner?* s.11.

Bilaga 1. Antal individer i respektive gruppindelning

Antal personer som tog ut hel allmän pension vid 65 års ålder

År	Antal personer folkbokförda i Sverige	Varav hade intjänande vid 30 års ålder			Varav hade inget intjänande vid 30 års ålder				
		Totalt	Låg	Medel	Hög	Totalt	Låg	Medel	Hög
2012	61430	57634	14185	39325	4124	3796	2118	1426	252
2013	59687	55894	14978	36642	4274	3793	2332	1217	244
2014	56256	52404	13322	34708	4374	3852	2432	1185	235
2015	52333	48147	10429	33536	4182	4186	2632	1304	250
2016	47330	43151	8880	30432	3839	4185	2679	1258	248
2017	48021	40920	9870	26659	4391	7101	5467	1424	210
2018	45497	38559	9422	23998	5139	6938	5482	1229	227

Antal kvinnor som tog ut hel allmän pension vid 65 års ålder

År	Antal personer folkbokförda i Sverige	Varav hade intjänande vid 30 års ålder			Varav hade inget intjänande vid 30 års ålder				
		Totalt	Låg	Medel	Hög	Totalt	Låg	Medel	Hög
2012		29404	11546	17049	809	1779	1165	567	47
2013		28921	11886	16122	913	1771	1242	485	44
2014		27361	10344	15986	1031	1784	1291	449	44
2015		25121	7712	16434	975	2023	1367	601	55
2016		22616	6342	15304	970	1987	1360	565	62
2017		21532	6913	13426	1193	4032	3202	757	73
2018		20264	6511	12295	1458	3845	3100	662	83

Antal män som tog ut hel allmän pension vid 65 års ålder

År	Antal personerVarav hade intjänande vid 30 års ålder				Varav hade inget intjänande vid 30 års ålder				
	folkbokförda i Sverige								
	Totalt	Totalt	Låg	Medel	Hög	Totalt	Låg	Medel	Hög
2012		28230	2639	22276	3315	2017	953	859	205
2013		26973	3092	20520	3361	2022	1090	732	200
2014		25043	2978	18722	3343	2068	1141	736	191
2015		23026	2717	17102	3207	2163	1265	703	195
2016		20535	2538	15128	2869	2198	1319	693	186
2017		19388	2957	13233	3198	3069	2265	667	137
2018		18295	2911	11703	3681	3093	2382	567	144

Folkbokföring i Sverige har kontrollerats både för den 31 december vid 64 års ålder samt 31 december vid 66 års ålder för att kunna beräkna rättvisande kompensationsgrader.

www.pensionsmyndigheten.se

